

Environmentálna výchova a vzdelávanie stojí na pevných základoch

Aktivita, ktoré súčasné Centrum programovania environmentálnych projektov a environmentálnej výchovy Slovenskej agentúry životného prostredia zabezpečuje, sú plne v súlade s Programovým vyhlásením vlády SR z roku 2006. Hlavným cieľom, ku ktorému smerujeme, je zvyšovanie environmentálneho povedomia občanov SR, či už ako súčasť medzinárodných záväzkov a dokumentov, alebo vlastného uvedenia si potrieb zachovania zdravého životného prostredia.

Kolektív súčasných aj bývalých pracovníkov oddelenia environmentálnej výchovy

SAŽP od svojho vzniku v roku 1993 iniciovala, aktívne pripravovala a programovo zabezpečovala tento cieľ rezortu životného prostredia. Za 15 rokov svojho pôsobenia SAŽP prešla mnohými organizačnými zmenami a neobišlo to ani oblasť environmentálnej výchovy a vzdelávania a projektovú činnosť. Súčasnú Centrum programovania environmentálnych projektov a environmentálnej výchovy vzniklo postupnou prestavbou v roku 2007.

SEV SAŽP Drieňok Teplý Vrch prebral z rúk veľvyslanca Veľkej Británie za prítomnosti ministra životného prostredia a riaditeľa British Council Slovensko v apríli 2004 prestížne medzinárodné označenie EKOCENTRUM

Environmentálna výchova a vzdelávanie

Prvým koncepčným materiálom v oblasti environmentálnej výchovy, na ktorom odborní pracovníci SAŽP participovali, bola *Koncepcia environmentálnej výchovy, vzdelávania a osvetu*, schválená vládou SR uznesením č.846/1997. Koncepcia stanovila zámer, ciele environmentálnej výchovy a opatrenia na zvýšenie jej účinnosti. V súčasnosti sa pracuje na aktualizovanej verzii. Národný environmentálny akčný program II Slovenskej republiky, schválený uznesením vlády SR č. 1112/1999, uložil vládny a mimovládny organizáciám v Sektore I - Cieľ 1 „Dobudovanie systému environmentálnej výchovy“ zriadiť strediská environmentálnej výchovy. SAŽP si vo svojom programe vytýčila za cieľ zriadiť a prevádzkovať sieť stredísk environmentálnej výchovy (SEV) na celom území SR a v zmysle tejto stratégie vznikol v roku 2000 Projekt na podporu siete SEV SAŽP. Odbornú metodickú pomoc poskyt-

la renomovaná anglická charitatívna organizácia Field Studies Council, ktorá pôsobí pod patronátom Princa Charlesa v oblasti environmentálnej výchovy a vzdelávania už 65 rokov.

Cieľom tohto projektu bolo jasne stanoviť inštitucionálnu politiku SAŽP v oblasti environmentálnej výchovy a zabezpečiť jej životaschopnosť, čo v praxi znamenalo vytvoriť funkčné SEV s odborným personálom schopným zvládnuť metódy plánovania a odbornú vzdelávaciu činnosť novými atraktívnymi formami. SAŽP postupne zriadila deväť SEV v rôznych lokalitách SR s rozdelením na *pobytové strediská* poskytujúce ubytovanie a stravovanie nielen účastníkom environmentálnych programov, ale aj rekreantom, ktorým kolektívy odborných pracovníkov ponúkali spresnenie voľného času počas ich pobytu netradičnými podujatiami v prírode: SEV Ekocentrum Drieňok Teplý Vrch (okres Rimavská Sobota), SEV Regetovka (okres Bardejov), SEV Drieňok (okres Komárno),

SEV Modra Harmónia a SEV Orlík Spišská Sobota. Okrem toho sa zriadili ešte štyri strediská *mestského typu*: SEV Geopark Banská Štiavnica, SEV Žilina, SEV Košice a SEV Prešov.

Praktická environmentálna výchova sa na jednotlivých pracoviskách realizovala formou rôznych aktivít v oblasti neformálnej výchovy a vzdelávania detí, mládeže, ale aj dospelých, odbornej a laickej verejnosti. Počas pôsobenia SAŽP v tejto oblasti vznikli súťaže, projekty a podujatia, ktoré prispeli k rozvoju environmentálnej výchovy na Slovensku a získali si záujem svojich cieľových skupín. Spolupráca s odbornými a mimovládnymi organizáciami vyústila do podoby viacerých úspešných projektov (Deti prírody, Zelená škola a i.).

Súťaže

Medzi deťmi a mládežou sa stali veľmi populárnymi najmä súťaže, ktoré SAŽP organizovala a organizuje už niekoľko rokov. Spomeňme tie najpopulárnejšie, ktoré si získali svojich priaznivcov z radov učiteľov a ich žiakov:

Zelený svet - medzinárodná súťaž výtvarnej tvorivosti detí a mládeže, ktorá je každoročne súčasťou medzinárodného festivalu Envirofilm;

Hypericum - regionálna vedomostno-pohybová súťaž pre žiakov ZŠ;

Enviroprojekt - celoslovenská súťaž environmentálnych projektov, ktorá žiakov a študentov motivovala k riešeniu problémov ochrany životného prostredia, k zapájaniu sa do vecí verejných a v neposlednom rade im napomáha ku komunikácii a vlastnej prezentácii;

EnviroOltázniky - celoslovenská olympiáda s cieľom priťahovať záujem detí základných škôl o prírodovedné predmety a o problematiku životného prostredia všeobecne, ešte pred rozhodovaním sa o budúcom štúdiu na stredných školách;

Ekopaky - zber použitých viacvrstvových obalov všetkého druhu a následná súťaž projektov bola určená pre školské zariadenia rôznych stupňov na celom území Slovenska;

ProEnviro - súťaž na podporu projektov škôl smerom k trvalo udržateľnému rozvoju s cieľom zvýšenia záujmu žiakov a pedagógov o svoju školu a jej prostredie, rozvoja spolupráce a aktívnej účasti na riešení problémov komunity a regiónu;

Deti prírody (2002 - 2008) - prírodovedno-environmentálna súťaž pre starších žiakov, zameraná na špecifický ekosystém a jeho ochranu, doplnená o pohybové a praktické aktivity. Súťaž 4 roky spoločne organizujú Slovenská agentúra životného prostredia, Slovenský poľovnícky zväz, Združenie lesníčiek, Štátne lesy TANAP a redakcia relácie STV Halali.

Vzdelávanie

SAŽP na úseku vzdelávania dospelých pôsobí od roku 1994 ako *rezortná vzdelávacia inštitúcia*. Svoje vzdelávacie aktivity zameriava prevažne na štátnych zamestnancov z oblasti životného prostredia a odbornú verejnosť.

Centrum programovania environmentálnych projektov a environmentálnej výchovy

Významné ocenenia

- Strieborná cena *The Green Apple Awards 2003* - prestížna environmentálna cena pre Slovensko, ktorú v mene Green Organisation reprezentantom SAŽP odovzdal zástupca ministerstva pre obchod a priemysel Veľkej Británie v Dolnej snemovni britského parlamentu v Londýne za projekt Živá príroda;
- *Ocenenie za zvyšovanie environmentálneho povedomia verejnosti prostredníctvom filmu a ďalších médií* v roku 2000 udelil medzinárodnému festivalu filmov o životnom prostredí Envirofilm výkonný riaditeľ Royal Award Foundation z Dánska osobne v máji v Banskej Bystrici;
- *Cena primátora mesta Banská Bystrica* - výročné ocenenie za rok 2004, ktorú v januári 2005 udelil primátor mesta Banská Bystrica Envirofilmu;
- SEV SAŽP Drieňok Teplý Vrch prebral z rúk veľvyslancu Veľkej Británie za prítomnosti ministra životného prostredia a riaditeľa British Council Slovensko v apríli 2004 prestížne *medzinárodné označenie EKOCENTRUM*;
- Projekt Živá príroda získal v roku 2004 druhé miesto v medzinárodnej súťaži Energy Globe (GEG Werbung) *YOUTH*;
- Za databázové spracovanie detských máp biodiverzity SR získal projekt Živá príroda v rámci 3. ročníka súťaže o najlepšiu IT projekt ocenenie *ITAPA 2004* v kategórii Vzdelávanie.

Úspešné projekty centra v rokoch 2000 – 2008

- Projekt na podporu siete stredísk environmentálnej výchovy SAŽP (2001 – 2004);
- Projekt odborného vzdelávania zamestnancov v štátnej službe (2002) akreditovaný MŠ SR;
- *Živá príroda* (2001 – 2003) – medzinárodný projekt určený deťom a mládeži na Slovensku, zameraný na monitoring biologickej rozmanitosti na celom území SR a na tvorbu projektov na ochranu prírody vo svojom najbližšom okolí. Do projektu, ktorý sa stretol s mimoriadnym záujmom žiakov základných škôl, sa zapojilo 7 741 detí vo veku 10 až 15 rokov z 344 slovenských miest a obcí;
- Koordinácia rezortného programu určeného ve-

rejnosti pod názvom *ENVIROJAR* v rokoch 2000 – 2004 pod záštitou MŽP SR. Jednalo sa o propagačnú kampaň k významným podujatiam celoslovenského a medzinárodného charakteru v oblasti ochrany prírody a životného prostredia;

- *Medzinárodné fórum o environmentálnych stratégiách a prioritách v priemysle* (2002) zorganizované v spolupráci s organizáciou UNIDO na úrovni európskych ministrov životného prostredia pod záštitou predsedu vlády SR;

- *Tvorivý učiteľ* – celoslovenský vzdelávací projekt pre učiteľov ZŠ a SŠ;

- *ŠÍŠKA* – *veľtrh environmentálnych výučbových programov* (1998

– 2008), celoslovenské podujatie s medzinárodnou účasťou

venované problematike environmentálnej výchovy v rezortoch školstva a životného

prostredia, spojené s ponukou programov, metodických materiálov a pomôcok,

vrátane výmeny skúseností;

- *Letná škola ochrany životného prostredia v SEV Dropie* (2003

– 2005) – prázdninové odborné kurzy pre

talentovaných študentov stredných škôl spojené s terénnymi prácami v

CHA Dropie, ktoré mali za cieľ pripraviť študentov na štúdium na vysokých školách environmentálneho a

prírodovedného zamerania;

- *Krajinkochvíľa* (2001 – 2003) – projekt tvorby siete environmentálne zaujímavých lokalít v žilinskom, trenčianskom a banskobystrickom kraji, spracovaný študentmi a pedagógmi stredných škôl. Pilotný projekt bol podporený British Embassy a koordinovalo ho SAŽP – SEV Žilina;

- *Environmentálne minimum* (2002) – cyklus odborných propagačno-informačných 3-dňových seminárov pre riaditeľov základných a stredných

škôl celej SR;

- *Výroba populárno-náučných filmov SAŽP* v spolupráci s MŽP SR, ktoré sú dostupné vo videotéke SAŽP:

- *Rieka mojich snov* (film ocenený na festivaloch v Taliansku a Francúzsku);

- *Meandre Hrona* – prírodopisný dokument o hornom toku rieky Hron, jeho unikátnych biotopoch;

- *Strážovské vrchy* – dokument o prírode CHKO;

- *Vodou zrodené*

- fragment z CHKO Dunajské luhy;

- *Živá voda* – animovaný film pre deti zostavený zo súťažných výtvarných prác detí Zelený svet (film ocenený na festivaloch v Českej republike a USA);

- *Naša škola v prírode* – rozprávanie o putovaní po čarovných miestach v okolí SEV Drieňok Teplý Vrch;

- *Odpad alebo surovina* – film podporujúci separovanie zberu na školách;

- *Tanec modrých anjelov* – dokument zachytávajúci realitu súčasnej existencie ohrozených veľrýb (film ocenený na festivaloch vo Francúzsku,

Súťaže patria medzi populárne formy environmentálnej výchovy a vzdelávania

Rusku, USA, SR, ČR);

- *Ekologický prírodopis* – štyri časti: Les, Voda a rybník, Pole – lúka, Hory;

• *Turisticko-náučné chodníky*: Nízke Beskydy na SEV Regetovka, Drieňok Teplý Vrch;

• *Ekohra* (2006) – SAŽP sa podieľala na obsahovej časti série televíznych relácií na podporu zvyšovania environmentálneho povedomia mládeže v magazíne STV o prírode Halali. SAŽP ponúka množstvo tipov na ekohry pre praktickú environmentálnu výchovu aj na CD;

• *Zriadenie Geoparku Banská Štiavnica* (2000 – 2005) – pilotný projekt rozvoja turizmu v regióne;

• *Propagačná a informačná kampaň na podporu separovaného zberu* (2004);

• *Ekopaky* (2005 – 2007) – celoslovenský projekt zameraný na zber vrstevnatých obalov všetkého druhu na školách;

• *Trvalo udržateľný rozvoj, separácia a recyklácia* (2006) – informačno-osvetový projekt určený predstaviteľom samospráv miest a obcí, zástupcom škôl a environmentálnych mimovládnych organizácií na celom území Slovenska;

• *Podpora a rozvoj výchovy pre TUR vo Vojvodine* (Srbsko a Čierna Hora) 2005 – 2007 – projekt z programu ODA MZV SR určený školám slovenských krajanov vo Vojvodine. Výstup z projektu a metodické materiály sú využiteľné aj pre implementáciu vzdelávania k TUR na slovenských školách;

• *Environmentálna výchova pre postihnutú mládež* – medzinárodný projekt s podporou Európskej komisie a Field Studies Council určený postihnutým

Medzinárodná súťaž výtvarnej tvorivosti detí a mládeže Zelený svet je každoročne súčasťou medzinárodného festivalu Envirofilm. Úlohou porotcov je vybrať tie najvydarenejšie práce

Centrum programovania environmentálnych projektov a environmentálnej výchovy

Zameriavanie geotopov v Geoparku Banská Štiavnica

Geopark Banská Štiavnica

Slávna banícka a kultúrna minulosť mesta Banská Štiavnica nenecháva nikoho na pochybách o opodstatnenosti skutočnosti, že univerzálnosť hodnôt tohto územia – mesto Banská Štiavnica a technické pamiatky v jeho okolí boli podľa Dohovoru o ochrane svetového kultúrneho a prírodného dedičstva zapísané v roku 1993 do *Zoznamu svetového dedičstva* ako kultúrne dedičstvo. Tento fakt bol jedným z významných dôvodov, prečo sa v tejto lokalite realizuje pilotný projekt zriadenia Geoparku Banská Štiavnica ako prvého na Slovensku. Menej je však známe, že Banská Štiavnica sa nachádza v centrálnej časti stratovulkánu, najväčšieho v Karpatoch a jedného z najväčších na našej planéte Zem.

V rokoch 2000 – 2005 sa na tomto území realizovala geologická úloha pod názvom Zriadenie banskoštiavnického geoparku. Jej vykonávateľom sa stal Štátny geologický ústav Dionýza Štúra v Bratislave a spoluriešiteľskými organizáciami boli SAŽP Banská Bystrica, Slovenské banské múzeum Banská Štiavnica a Katedra UNESCO pre ekologické vedomie a trvalo udržateľný rozvoj FEE Technickej univerzity vo Zvolene. Geopark Banská Štiavnica sa rozprestiera v juhozápadnej časti Banskobystrického kraja na území okresov Banská Štiavnica, Žarnovica, Levice, Krupina, Zvolen a Žiar nad Hronom. V objektivej sústave projektu geoparku, realizovaného do roku 2000, sa predpokladá prezentácia okolo 1 200 rozličných objektov. Technicky ju budú tvoriť *lokality, trasy, expozície, areály a centrá*. Širším cieľom zriadenia Geoparku Banská Štiavnica je zabezpečenie harmonického, vyváženého a trvalo udržateľného rozvoja územia regiónu Banská Štiavnica, ktorý využitím hospodárskeho, demografického a prírodného potenciálu kraja zabezpečí ekonomický rast, zvýšenie zamestnanosti a skvalitnenie krajiny.

i zdravým žiakom, učiteľom a centrá environmentálnej výchovy;

- *Medzinárodný festival potápačských filmov* vo Vysokých Tatrách (1998 – 2005) jeden z popredných tematicky zameraných festivalov v Európe s patronátom svetovej organizácie C.M.A.S. so sídlom v Ríme, ktorú založil známy environmentalista J. Y. Cousteau. SAŽP v projekte spolupracovala s MŽP SR, Potápačským klubom Vodnár a TANAP-om a okrem súťažnej prehliadky filmov pripravila niekoľko sprievodných akcií podporujúcich ochrannárske zameranie festivalu. Filmy z festivalu dodnes obohatujú videotéku SAŽP;

- Pre širokú verejnosť SAŽP organizuje od roku 1995 *Medzinárodný festival filmov o životnom prostredí ENVIROFILM*. Súťažná prehliadka filmov z krajín celého sveta spolu s množstvom sprievodných podujatí pre všetky vekové kategórie sa stala najvýznamnejším medzinárodným podujatím rezortu životného prostredia a významným prvkom zvyšovania environmentálneho povedomia verejnosti v Slovenskej republike. Festival sa v roku 2009 uskutočnil už po pätnástykrát.

Envirofilm

Medzinárodný festival filmov o životnom prostredí ENVIROFILM vznikol v roku 1995 rozhodnutím vtedajšieho ministra životného prostredia ako jeden z mála festivalov na svete podporovaných vládou. Uskutočňuje sa každoročne v máji v Banskej Bystrici, Banskej Štiavnici, Kremnici a Zvolene, kde sa oceňujú najlepšie snímky filmových tvorcov z celého sveta. Festival sa svojou profesionálnou úrovňou a kvalitou súťažných filmov zaradil medzi svetové špičky podujatí propagujúcich ochranu a tvorbu životného prostredia. Počas štrnástich rokov existencie festivalu jeho organizátor zaevidoval viac ako **1 300 súťažných filmov** a tri stovky priamych účastníkov festivalu zo zahraničia (33 krajín celého sveta), na filmových prehliadkach sa každoročne vystriedajú tisíce divákov (www.envirofilm.sk).

Edičná činnosť

Pracovníci centra zostavujú a pripravujú publikácie, ktoré spetrujú ponuku edukačných materiálov pre praktickú environmentálnu výchovu. Niektoré z týchto publikácií boli vydané aj vďaka finančnej podpore Environmentálneho fondu MŽP SR, Recyklačného

fondu SR, projektov z Operačného programu Životné prostredie a sú určené tak pedagógom, žiakom, ako aj širokej verejnosti.

Súčasnnosť

Napriek tomu, že centrum prešlo v poslednom období radikálnymi zmenami, naďalej uskutočňuje pôvodné aktivity v oblasti environmentálnej výchovy a využíva podporu domácich a zahraničných grantov na realizáciu súčasných, ale aj nových projektov.

Naša činnosť je v súčasnosti zameraná na:

- praktickú projektovú prípravu až do predloženia vlastných projektov,
- udržiavanie databázy a prenos informácií projektov financovaných v rámci najrôznejších grantových schém a finančných nástrojov,
- environmentálnu výchovu mládeže a širokej verejnosti,
- environmentálne vzdelávanie pedagógov a trénerov environmentálnej výchovy,
- environmentálnu osvetu vrátane služieb tematicky zameranej knižnice,
- povinné vzdelávanie zamestnancov štátnej správy v zmysle zákona č. 525/2003 Z. z. o štátnej správe starostlivosti o životné prostredie a vyhlášky MŽP SR č. 462/2004, ktorou sa ustanovujú podrobnosti o osobitných kvalifikačných predpokladoch,
- odborné celoživotné vzdelávanie.

15 rokov pôsobnosti SAŽP centrum oslávi v rámci 15. ročníka festivalu Envirofilm, VI. kola celoslovenskej súťaže Deti prírode, XI. ročníka veľtrhu ŠÍŠKA, IV. ročníka súťaží EnviroTátniky a ProEnviro, a tiež realizáciou výchovno-vzdelávacieho projektu „Zlepšenie environmentálneho povedomia v oblasti ochrany prírody a krajiny (vrátane NATURA 2000)“. V rámci uvedeného projektu pripravujeme vydanie metodických a informačných materiálov, spustenie nových školských environmentálnych programov,

Tri osobnosti, ktoré robia Envirofilm nezabudnuteľným (zľava Tatko Príroda (mim Miro Kasprzyk), filmovi režiséri Pavol Barabáš a Steve Lichtag)

realizáciu certifikovaných školení pre pedagógov a ďalšie sprievodné podujatia pre odbornú a laickú verejnosť.

15 rokov pre nás znamená stovky podujatí, tisíce detí a dospelých, neoceniteľné skúsenosti a nápady..., jednoducho základ, na ktorom môžeme v ďalších rokoch pevne stáť.

Ing. Dagmar Rajčanová
riaditeľka Centra programovania environmentálnych projektov
a environmentálnej výchovy SAŽP Banská Bystrica